

81/1959

011001998,41

COBISS 6

LIST ZA KULTURU I UMETNOST *

novi sad - 27 septembar - 1959

1998

godina - V - cena - 20 dinara

I. Književnost i problem integracije

Muslim da se ne varam kada izmedju mnogih problema koji determinisu savremenu književnost na prvo mesto i pre svih ostalih istaknem problem njene povezanosti s integracijom savremenog sveta. Ova je danas centralna činjenica koja usmerava na samo razvoj i problematiku svetske književnosti kao celokupne nego i određuje puteve pojedinih nacionalnih književnosti, i to tako svestrano da su s njom u više ili manje direktnoj vezi skoro svi problemi idejnog, formalnog i umetničkog preverjanja savremene književnosti.

Ovakva povezanost književnog razvoja sa integracijskim procesom svakako je priroda i sasvim nužna posledica činjenice da je osnovna karakteristika modernog sveta već pre nekoliko decenija postala integracija svih njezinih delova u jednu celinu, preraštjanje lokalnih i regionalnih problema u visu, opštu, univerzalnu problematiku čoveka i njegovog života. Procesi i pojave koji su se još pre sto godina dešavali u regionalno omeđenim, tradicijom posvećenim, miljeima koji su se autonomno razvijali, dobijaju u naše vreme svoju svetsku perspektivu, što znači da ih više nije moguće objasnjavati iz samih njih nego samo u okviru nastajuće univerzalnosti. Ta okolnost ima svoje značajne, na prvi pogled vidljive posledice naročito u ekonomici i politici, jer nemamo skoro nijednog političkog dogadjaja ili ekonomski pojavu — dešavao se on bi gde na zemljinoj kugli — koji bi bilo moguce shvatiti u njegovoj pravoj funkciji i značaju a da ga ne uključimo u celinu koja se zove svetska politika, odnosno svetska ekonomika. Sve pojave i dogadjaji današnjeg sveta imaju faktički samo jednu svrhu: stvaranje svetskog društva, univerzalnog ekonomskog i društvenopolitikog sistema. A to pak ima za posledicu da se prava, t.j. suštinska, a ne samo prividna, sadržinska pojedinica slojeva savremenog sveta ispolji tek u taj opštoj, univerzalnoj perspektivi.

Razumljivo je da se integracija savremenog sveta ne može zaustaviti na politici i ekonomici već se takođe proširuje i u oblast ideologije, filozofije, kulture, umetnosti – i naravno književnosti. I tu u svetu književne umetnosti dostigli smo danas stepen kada uticaj integracije na razvijatku književne problematike postaje neposredno primetan, što se naročito ispoljava u tome da više ne možemo tumačiti ovu ili onu književnu pojavu, delo ili autoru, ove ili one nacionalne književnosti ili pak među sobom povezanih nacionalnih književnosti sami iz uskog, regionalnog određenja, tradicijom utvrđenih književnih vidika. Ko to još uvek pokusava neminovno se izlaže opasnosti da najvažnije probleme savremene književnosti, kao što su napr. problem modernizma i realizma ili pak problem tendencije, forme, stila i naročito humanističkog smisla književnosti razume sasvim pogrešno i nadjeđim u najboljem slučaju samo efermna, prividna, u široj perspektivi nedovoljna tumačenja. Slično politici i ekonomici i književnost se našla u položaju koji je takav da moramo svaki književni prob-

PERSPEK

SAVREMENE KNJIŽEVNOSTI

na jednostranost i ograničeno
postajanje viših nemogućnosti.

postajati sve više nemoguća, a mnogim nacionalnim i lokalnim književnostima stvara se svetski Književnost". Tim rečima KĆI muničijskog manifesta sto godine kasnije nije moguće ništa ni dati ni oduzeti. Epoha svetske književnosti u našem vremenu je zaista "pred vratima" kako rekao Gete. Iz neodređenog ciba postepeno se pretvara u realnost i postaje centralna perspektiva kategorije književnog razvoja.

Ako ove opšte, apstraktnе konstatacije prenemоsimo u konkretnost jugoslovenske književnosti, problematike iz njih sledi sasvim prirodna i nužna tvrdnja: kako danas razmišljamo o problemima i dilemama koji pokreću književno dešavanje Jugoslavije i kako ih ne smemo tumačiti samo u uskim, lokalno-tradicionalnim evropskim regionalnim okvirima, u kojima su se vekovima razvijale i razvijaju još danas jugoslovenske nacionalne književnosti odnosno književnost u Jugoslaviji kao celina. Bilo da radi o ovoj ili onoj značajnoj povijesti, ovoj ili onoj struci i programu ili kompleksnoj celini književnih pitanja — uvek je potrebno književnu problematiku gledati u svjetlosti iznete univerzalne perspektive tj. u svjetlosti na stajanja svjetske književnosti, integracije nacionalnih književnosti u nju. U okviru takve perspektive moramo tumačiti sva problema koji zaokupljaju sva živje stvaraoce Jugoslavije, bilo da su to problemi idejnog sadržaja ne književnosti, njene tematike, humanističkog smisla ili pak ravnovrsna pitanja forme, modernosti i realizma, romana kao roda.

st metafore kao stilskog sredstva. S
iz mo na taj način će jugoslovenska
književna problematika biti do
sta stojna pažnje, kada ne bude pre
vinciski ograničena i efemern

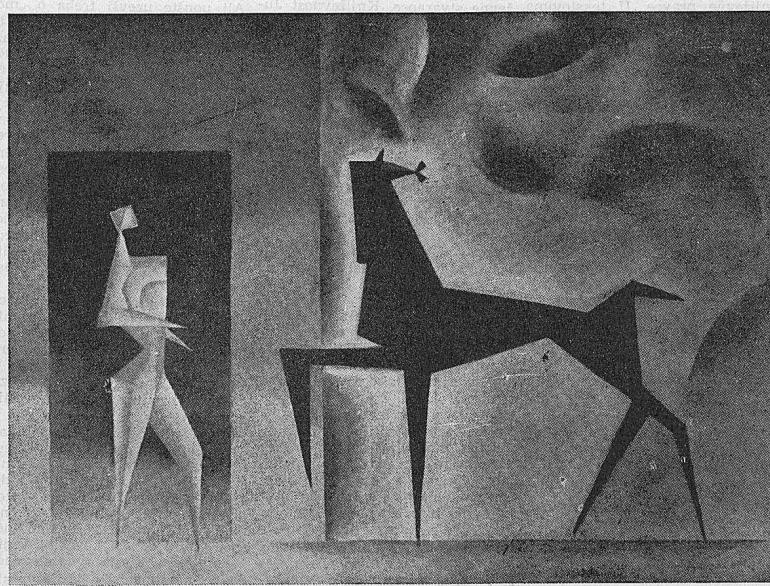
Ali ako je potreba za univ-
alznom književno-razvojnom per-
spektivom danas već dosta jasna,
konkretna realizacija takve per-
spektive svakako je mnogo slo-
ženija. Komplikuje je činjenica
da se proces nastajanja svetske
književnosti nikako ne vrši u o-
licima koji bi uvek bili vidljivi
jednosmerni i skladni. I to je
izvesnom smislu sasvim priro-
đeno. Ekonomski i društveno- po-
tička integracija sveta koja je
osnova svim ostalim integracijama
ostvaruju se u okvirima ko-
su neobično protivrečni, katkad
jednostrani i zato prava supro-
nost idealu skladnog, ravnote-
ogn integriranja delova u jedi-
stveni celini. Takav okvir i sre-
vstvo integracije u našem vremenu
su društveno-politički i vojni
blokovi. Mada ni izdaleka nisu
jedini, najznačajniji integracijski
oblici i mada je njihovo postojanje
nije samo od prolaznog značaja —
jer se od sredstava integracije
naglo pretvaraju u smetnju u
dijenju sveta i time u njegovoj
negaciji — ipak je njihov obim
tako velik da se u okvir bloko-
ske podjele sveta ostvaruju (poro-
ekonomskih i političkih) opis-
ni integracijski procesi i u duhovnoj
oblasti, u ideologiji, kulturi i knji-
ževnosti. Integracija savremenih
književnosti u blokovskim okvir-
ima tako je izrazita da bism
lako s njom u vezi — mada n
ravno smo u metaforičnom smislu
— mogli govoriti o „blokovskim
slu-

skoj" podeli svetske književnosti i o „blokovskim“ književnostima. Slično politici i ekonomici i proces integriranja nacionalnih književnosti u svjetsku književnost ne vrši se direktno nego kroz uključivanje u „blokovske“ književne okvirne. Kada je posle Drugog svjetskog rata došlo do podele sveta u dva politička i vojna bloka takođe je, konično, izvršena i polarizacija savremene književnosti u dve književno-ideološke i programske sfere koje jedna prema drugoj stoje kao protivnička tabora. Glavna karakteristika oba književne sfera je upravo ta, da grade svoju književnu ideologiju na pretenziji: postati univerzalni oblik, praviti i obrazac savremene književnosti i na taj način razrastiti se u svjetsku književnost.

Knjiježnost Istoka i knjiježnost Zapada — to su termini koji se u svakodnevnom jeziku upotrebljavaju kao oznaka za oba „blokovska“ područja savremenе knjiježnosti. Naravno da bism preterali kada bismo ih shvatili, kada dva sasvim homogene i u dubljem smislu jedinstvene knjiježnosti, postoji i u njihovim okvirima struje, stilovi i knjiježnici pravci koji se ponekad doista oštro suprotstavljaju jedan drugom. Ali je u to više ili manje prijetnoj heterogenosti ipak očigledno da ne živi samo u programskoj ideologiji oba „blokovska“ knjiježnina područja već i u njihovoj praksi veoma intenzivna tendencija isticanja i ekskluzivne prevlasti samo jednog stila odnosno pravca koji bi u svetskom merilu postao nosilac i istovremeno kriterij knjiježnive integracije. Knjiježnost Istoka pokusava da se na temeljima strogo unitarne knjiježvene ideologije formira kao knjiježnost samu jedne struje, tj. socijalističkog realizma. Faktički, u okvirima istočnog knjiježnog „bloka“ pored socijalističkog realizma pojavljuje se i drugi pravci koji čuvaju svoju relativnu samostalnost, mada socijalistički realizam nastoji da ih u sebe uključi i često ih proglašava za svoje adepte. Lukac koji važi kao punopravni poznavalac problematike knjiježvenih strujanja socijalističkog tabora u svojoj studiji *Zur Gegenwartsbedeutung des kritischen Realismus*, napisanoj u godinama 1955/57, skrenuo je pažnju na činjenicu da u knjiježnosti socijalističkih država pored socijalističkog realizma još uvek egzistira snažna struja građanskog ili kritičkog realizma. Mada se možda s Lukacem ne slažemo u tumačenju pojma „kritički realizam“, njegovoj konstataciji je sama po sebi sasvim sintitna. Moramo je dopuniti tvrdnjom da u knjiježnosti Istoka postoje još i drugi knjiježnivi pravci da u njenoj koštici još uvek prosperira pravac romantične, odnosno neromantične, tj. tradicionalne emocionalne i impresionističke poezije pisane na „večnu“ temu ljubavi, prirode ili života. Iz te perspektive knjiježnost socijalističkog tabora, uopšte, ni... (Nastavak na drugoj strani).

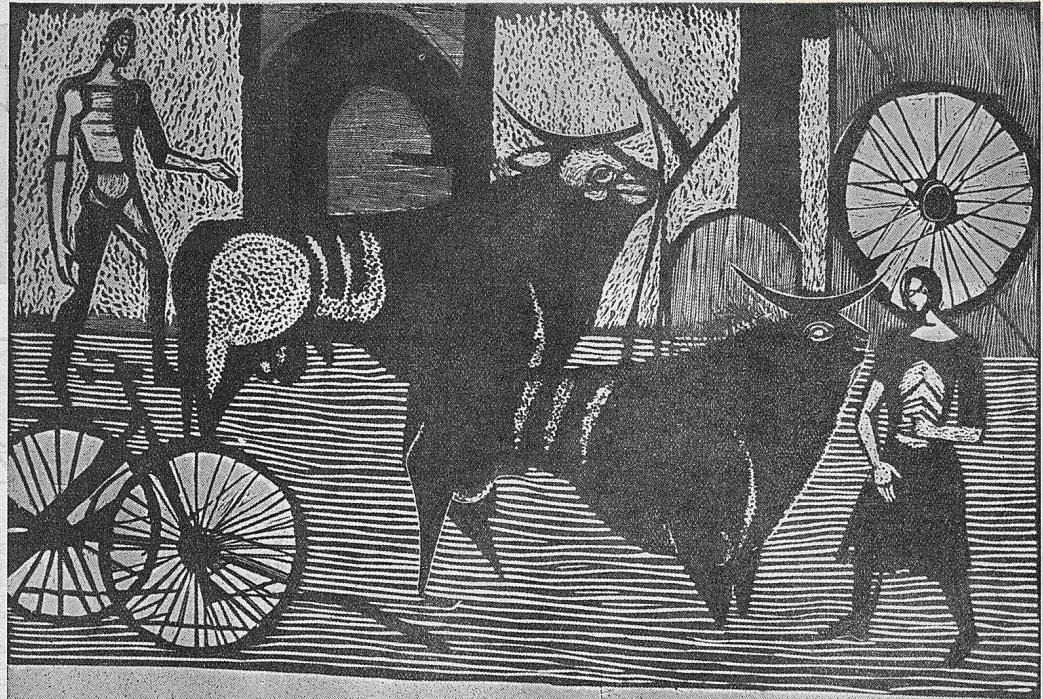
Ivan Velkov

jutr

kako ne izgleda tako jedinstvena kako to zahtevaju program i ideologija socijalističkog realizma. Bez obzira na to ipak nije moguće odrediti da socijalističkom realizmu, u okviru istočnog književnog „bioka“, pripada sasvim posebno, centralna i reprezentativno mesto kao onoj književnoj struci koja u naročito intenzivnoj meri sadrži integracijske tendencije savremenog, na blokove podjeljenog sveta. Gesla o „svetskom“ i „epochalnom“ značaju socijalističkog realizma dovoljno jasno otvaraju njegove pretenzije za integracijskom univerzalnošću. Ove pretenzije manifestuju se u dvostrukom obliku: kao težnja da u okviru svoje blokovske sfere apsorbuje i uključi u sebe sve ostale književne pravce i metode; pre svega pak kao ambicija da preraste u univerzalni sistem svetske književnosti.

Na prvi pogled dosta različita, a na kraju krajeva ipak na sličnim tendencijama zasnovana je struktura književnosti savremenog Zapada. Ako iz nje izdvojimo ogromni balast pseudoumetničkih, neliterarne ili u najboljem slučaju samo zabavne književnosti, koja naravno ima veliki ideo i u književnosti socijalističkog tabora, moramo priznati da je broj pravaca i stilova koji postoje u književnosti zapadnog sveta skoro nepregledan i u svojoj brojnosti veoma raznolik. Pored mnogih starijih i mladih varijanti modernizma i avangardizma — zaslужivale one to ime ili ne — postoje u njoj kao ostatak prošlosti književnostiloških i ideoških perioda još i kritički realizam, naturalizam, romantička, neoromantička, sentimentalni realizam, socijalni sentimentalizam, impresionizam, ekspresionizam, simbolizam itd. Neke od tih struja su u književnosti današnjeg Zapada dosta snazno zastupljene, mada je naravno njihov značaj manji nego što bi to želeo da dokaze Lukáš koji pod nazivom kritičkog realizma uvrštuje autore što faktički spadaju u sasvim drugačiju duhovnu području. Literarni pluralizam se na taj način stvarno u zapadnoj književnoj sferi ispoljava, ali u dosta stenčenijem okvirima. Istina je upravo to da, pored sve brojnosti literarnih struja i stilova, u književnoj atmosferi ne današnjeg Zapada ipak dominira tako zvana „moderna“ književnost, kao njen representativni i u pravom smislu reči legitimni književni pravac. Pri tome, naravno, za kriterij šta jeste i šta nije „moderna“ književnost ne smemo uzimati pojedine formalne ili tehničke karakteristike koje kao „moderne“ proglašava ova ili ova avangardistička književna škola. Slično socijalističkom realizmu i „modernej“ književnosti Zapada nije više književna škola, stil odnosno struja u klasičnom smislu. U oba slučaja ide se za novim primerom književne formacije, za formom savremene književno-ideološke i programske integracije kod koje nije bitna ova ili ona formalna osobina izraza i stila već neka osnovna duhovna tendencija, neka temeljna usmerenost u tematiku i interpretaciju sveda. U socijalističkom realizmu takav temelj, od svoga početka, bio je patos revolucionarnog heroizma i toj osnovi su se u razvoju socijalističkog realizma kroz porevolucionarno razdoblje postepeno pridružile teme i forme koje je on usvojio iz tradicije kritičkog realizma, romantička, naturalizma, impresionizma i šta više iz narodne poezije. Sličnu strukturu otkriva nam modernizam. Osnovna tendencija koja konstituiše „modernu“ književnost Zapada i po kojoj prepoznamo njenu delu je duhovna problematika nihilizma, pri čemu ovaj izraz treba shvatiti ne u svakidašnjem značenju nego u filozofskom, kako ga je upotrebio već Niče i posle njega Hajdeger, tj. kao oznaku za stanje čoveka koji doživljava stvarnost sveta i samoga sebe u svetlosti propadanja metafizike. Ova osnova duhovna umetnost u delima „moderne“ književnosti izražava se na najraznovrsnije načine; često se prepiše s te-

dragutin avramovski

kompozicija

mama, idejama i formama koje prolaze iz prošlih književno-stilskih epoha; još češće se realizuje u formama koje je „moderna“ književnost sama stvorila tako da je na revolucionarnu način promenila i razbila tradicionalne književne oblike. Otuda raznovrsnost i skoro nepresegljivu variabilnost njenih dela i pojava. Ali i pored ove raznolikosti ostaje „moderna“ književnost današnjeg Zapada ipak jedinstven literarni tok u kome je istovetnost osnovne duhovne usmenosti i njenih problema bitniji od spojnih, formalnih i tehničkih razlika. Kada napr. danas Jonesko održi Sartru naziv „modernog“ autoru takvo odricanje je možda opravданo kod formalno-izražajnih pitanja spisateljskog zanata, ali sa stanovišta koje ispod površine formalnog fenomena vide pre svega sadržajnu supstancionalnost odiglično je da se u Sartrovim dramama i romanima kroz forme koje su tradicionalne ili eklektrične ispoljavaju duhovna problematika nihilizma koju iz nešto drugačijeg aspekta ostvaruje i Joneskov dramski opus. Takav, sadržinski kriterij možda jedini ukazuje na pravi obim „moderne“ književnosti u savremenom zapadnom svetu i u isto vreme otkriva integracionu snagu kojom apsorbuje u sebe ostale književne pravace. U tekstovima mladeće generacije američkih romansijera, Majera, Kapota, Džonsa ili Alrgena, moguće je registrirati snažne tragove naturalizma, kritičkog realizma, simbolizma i neoromantičke; ali je još od većeg značaja činjenica da se u njihovim romanima nasledje prošlih književno-ideoloških i stilskih epoha spaja s usmerenošću koja je imanentna sadržaju „moderne“ književnosti, tj. s problematikom nihilizma, i upravo tako, da prelazi u nju i u svoju višu, možda ne sasvim ekspliciranu, a ipak jasno prisutnu perspektivu. To je primer koji ukazuje kako u okviru zapadnog književnog pluralizma pravac „moderne“ književnosti raščlanjuje ostale stilove i apsorbuje njihove teme i forme u okvir svede svetske perspektive. Ali tako da je samo jedna strana njene integracijske snage. S druge strane postoji u „modernoj“ književnosti jasno vidljiva i programski katkad veoma razgovorno izražena pretenzija: svojom duhovnom i umetničkom problematikom postati integracijsko jezgro svetske književnosti i u glavne struje zapadnog književnog sveta razrasti se u univerzalni oblik savremene književne svesti.

Iz te perspektive književnosti Istoča i Zapada se, bez obzira na svoju eklektičnu, katkad sa svim protivrečnim strukturama, pokazuju kao dva konačna područja, kao dve više ili manje izrazito integrirane književne sfere koje, svaka za sebe i na svoj poseban način, ističu dominaciju samo jednog, u najširem značenju representativnog književnog pravca. I tako je u vezi sa socijalističkim realizmom i „modernom“ strujom Zapada zaista moguće govoriti o „blokovskoj“ modelu književnog sveta o tendenciji ka „blokovskoj“ integraciji lokalnih i nacionalnih književnosti. Oba naime — i modernizam, i socijalistički realizam — pretenduju na ulogu pravaca koji će u predviđenoj ekonomskoj i društveno-političkoj integraciji sveta ostvariti univerzalni koncept svetske književnosti.

Ako pokušamo da otkrijemo perspektivu iz koje bi bilo moguće obuhvatiti celokupnu problematiku formiranja svetske književnosti i odrediti funkciju konkretnih književnih procesa što ka njom vode, kao osnovni problem nameće se pitanje o opravdanosti pretencije socijalističkog realizma i modernizma, o realnosti njihovih integracijskih i univerzalističkih težnji. Ovo pitanje naročito je važno za jugoslovenske književne stvaraocu. Književnost Jugoslavije potrebitno je na ovom mestu označiti kao primer književnosti što nastaje u zemlji koja sve svoje snage usmerava ka izgradnji modernog, tj. socijalističkog društva, a na međunarodnom planu ka ubrzavanju i omogućavanju stvarne ekonomske, društvene i kulturne integracije sveta, ali ne u okviru političko-vojnih blokova već sasvim suprotno — njihovim ukidanjem, tj. otklanjanjem blokovskih suštinskih, ekskluzivnosti i individualnosti. Ova specifična, anti-blokovska concepcija svetske integracije usmerava se na poseban način i razvoj i strukturu jugoslovenskih nacionalnih književnosti odnosno književnosti u Jugoslaviji, kao celine. U jugoslovenskom književnom prostoru danas ispoljavaju se skoro svi pravci, struje i stilovi koje nalazimo u književnostima Istoča i Zapada. Naturalizam, kritički realizam, impresionizam, neoromantička, ekspresionizam, poetični i socijalni verizam — ovi i drugi osatci prošlih književnih epoha imaju i na jugoslovenskom tlu još uvek svoje karakteristične prestatvake. U njima se, naravno, kao izrazito savremeni pravci, ispoljavaju i ova integracijska eksrema današnje svetske književ-

ne situacije. Ipak je osobitost razvoja književnosti u Jugoslaviji upravo ta da se u okviru nje ni socijalistički realizam ni pravac „moderne“ književnosti ne mogu razviti u dominantu književnog struju koja bi svojom ideoškom i umetničkom programatičkom nadilatala ostale pravce i apsorbovala ih u sebe. Ova činjenica je u temoj vezi s okolnošću da se nijedna od njih ne može formirati u čvrsto određenoj književnosti i sistematičkom programatičkom načinu, a to je u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih pravaca, no često ga dopunjuju spoljne, tj. formalne i tehničke oznake „stila“. To naročito važi za pravac „moderne“ književnosti. Modernizam je zaista prevelado u većini jugoslovenskih književnosti, ali više i ostvari veoma snažno je prežet duhovnim sadržajima stvaraoca i književnih prav